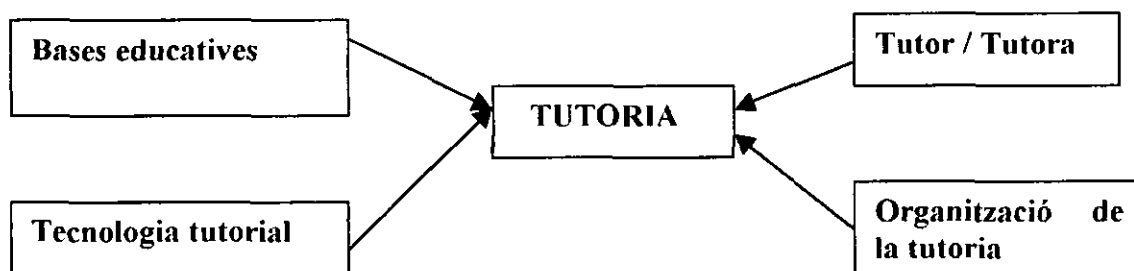

Propi
(provisional)

La tutoria: una resposta de qualitat davant la Ley de Calidad

GRUP DE TREBALL SOBRE TUTORIA I ORIENTACIÓ –

FUNDACIÓ JAUME BOFILL. 2001-2003

Professores: Francesc Arrey , Dolors Garcia,

Professors Psicopedagogs: . Jaume Carbonell

Professors equips directius: Salva Peguero , Joan Serrat,

Professionals EAP: Montserrat García, Ma José Lagua

Coordinació: Jesús Viñas i Cirera

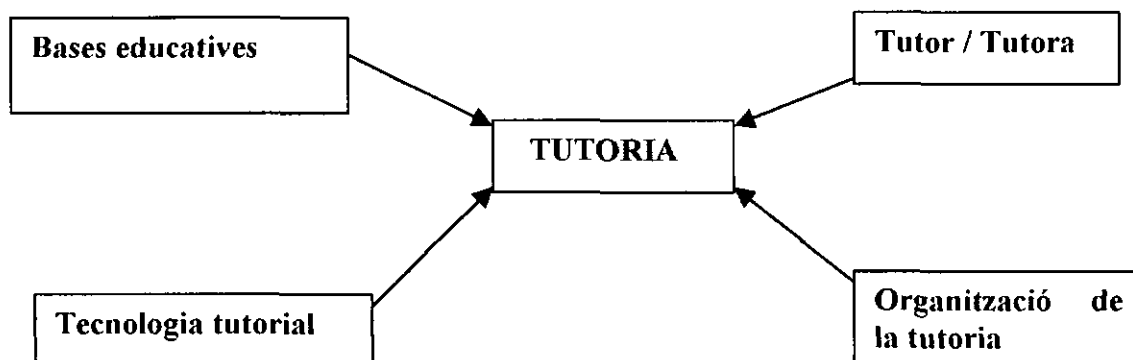
GRUP DE TREBALL SOBRE TUTORIA I ORIENTACIÓ

→ Oportunitat de tractar sobre la tutoria

→ Objectius:

1. Redefinir la funció del tutor segons les necessitats d'Orientació dels alumnes a l'actualitat de l'ensenyament obligatori
2. Recollir i elaborar propostes d'actuació pels centres educatius i pel professorat que exerceix funcions de tutor
3. Facilitar el coneixement d'experiències docents sobre tutoria que es situïn en les tendències definides per l'equip de recerca
4. Difusió i facilitació d'instruments per a la millora de la tutoria.

→ Eixos fonamentals a treballar

1.1 Bases educatives

Què es ser alumne
Relació tutoria i aprenentatge
Reconeixement social tasca tutoria

1.2 Tutor/Tutora

Perfil professional tutor

Incentius professionals dels tutors.

Àmbits: individual, grupal, famílies

Tutoria individual i tutoria grupal

Formació dels tutors: inicial i permanent

1.3 Tecnologia tutorial

Habilitats comunicatives

Treball motivacional

Resolució de conflictes: De rendiment/ de relació/ de poder/ d'identitat

El contracte.

Ús de les TIC

1.4 Organització de la tutoria

El Pla d'acció tutorial

Crèdits de tutoria

Coordinació de tutors

1 BASES EDUCATIVES

1. Bases educatives

- 1.1. Què es ser alumne
- 1.2. Relació tutoria i aprenentatge
- 1.3. Reconeixement social tasca tutoria

Justificació idees de fons de les bases educatives

- El canvi de passar d'un sistema d'ensenyament secundari selectiu a un sistema d'ensenyament obligatori implica que el tipus d'alumne, les seves expectatives, la seva base social adquireix una diversitat més àmplia de població. En realitat si els alumnes han canviat l'educació pot seguir igual?
- Els canvis socials els últims 25 anys a la nostra societat són molt consistents i això ha fet que el professorat comprovi que els adolescents no són iguals que només uns anys enrera. Donat que la personalitat i les expectatives dels joves són indissociables del seu rol com alumnes la conseqüència es que ha cal refer el concepte d'alumne.
- Allò que es dona com a entès respecte al paper de l'alumne i les seves obligacions es percep que està en crisi. Per exemple que l'aprenentatge comporta esforç sembla inqüestionable, en canvi ens trobem que milers d'alumnes i pares volen aprendre simplement seient i escoltant al professorat. Per tant en un enfoc tutorial cal partir des de la base de definir els principis, cal abordar el sistema de creences i la seva evolució.
- La dimensió d'alumne i la seva educació no es pot plantejar només des de la perspectiva exclusivament personal. S'ha dit sovint que la dimensió socialitzadora de les institucions educatives té en la societat actual una expectativa a mig termini més estable i útil que alguns coneixements que tenen una caducitat òbvia, si no són obsolets el moment que ja s'ensenyen. La dimensió socialitzadora bàsica es fa amb uns centres que compleixin les seves funcions educadores i instructives amb un mínim d'eficàcia. Per tant encara que la tutoria treballi

aquesta dimensió socialitzadora i formadora integral ho fa relacionant-ho amb l'aprenentatge de conceptes i procediments de totes i cada una de les matèries.

- A tot el segon apartat insistim que qualsevol contraposició entre allò que es fa en la tutoria i en les matèries curriculars tradicionals és un error greu per l'enfoc tutorial. El que necessitem són persones amb el cap ben estructurat i el coneixement de les matemàtiques, el domini de l'expressió i la comprensió, el domini de les llengües, els coneixements socials, els del medi natural, aquells derivats de les tecnologies, i la dimensió artística musical, visual i plàstica i si s'escau la dimensió religiosa, són i haurien d'enfocar-se per fer a les persones CAPACITADES personalment i socialment.
- Ens trobem amb que la comunicació continuada, la tasca de orientació que necessiten els alumnes, el seguiment de la seva evolució personal però també de la seva integració en els centres educatius, esdevé no solament un tasca complementaria sinó un element central per aconseguir una activitat educativa que sigui capaç de mantenir una continuïtat i que sigui capaç de superar crisi que normalment es donaran i més en alumnes en una edat tan canviant com l'adolescència, El tercer apartat centrat en el reconeixement en la tasca del tutor implica un compromís de l'educació amb aquesta dimensió imprescindible en els centres actuals.

1.1 EL PAPER D'ALUMNE/-A

Tal com hem dit anteriorment intentarem definir alguns trets fonamentals d'allò que esperem de l'alumne. Aquests trets són alhora una base de treball i UN OBJECTIU. Cal superar l'error de creure que perquè són formulacions amb una gran base tradicional i de coneixement comú, el conjunt dels alumnes el tenen clar. Pensem que definint aquests trets centrarem la funció dels tutors però també donarem elements de concreció als propis alumnes.

L'experiència quotidiana en els centres, ens dona elements per a la reflexió ja que aquests trets no són ni de bon tros generals. Més aviat aquest tipus d'alumnes es un personatge més aviat

excepcional que comú. I el pitjor es que els models dels alumnes que arriben en un institut és a dir el comportament dels companys grans no solament van en aquesta línia sinó que sembla que algun alumnat va allunyant-se d'aquest model progressivament i al segon cicle de l'ESO és a dir al final de l'ensenyament obligatori el distanciament és molt important.

Els trets que hem definit, sense ser exhaustius els proposem analíticament tot i que es clar que la seu desenvolupament ha de fer-se de forma conjunta:

- 1. És actiu en l'aprenentatge de les matèries.**
- 2. Expressa el seu aprenentatge a través d'uns resultats funcionals.**
- 3. Dedica temps i esforç a l'aprenentatge.**
- 4. Perfil la seva autonomia personal i el seu projecte de vida**
- 5. Obté resultats ajustats a les seves possibilitats.**
- 6. Construeix valors socialitzadors**
- 7. Col·labora amb el grup en afavorir l'aprenentatge de tots.**
- 8. Estableix relacions de suport en l'aprenentatge amb els companys.**
- 9. Es un promotor de convivència amb els seus companys.**
- 10. S'identifica i viu satisfactòriament amb el grup humà i amb la institució.**
- 11. Col·labora i participa en el govern i la gestió de l'Institut.**
- 12. Estableix relacions positives i de treball amb els companys, el professorat del centre, i amb totes les persones del centre.**

1.1.1 És actiu en l'aprenentatge de les matèries.

El principi de l'activitat, ha estat una constatació de totes les persones que dedicant-se a l'educació han tingut una visió avançada de la pedagogia. La confusió entre activitat i manualitat o moviment ha estat superada per l'avançament de la reflexió psicològica i pedagògica. Ara sabem que PENSAR és un fenomen actiu, com estar atent etc. Ara més que mai hem d'aconseguir que els alumnes se sentin actius en el seu aprenentatge. Cal per tant saber que en pensen, quina és la seva actitud, i actuar sempre que d'una o d'altra manera pensem que no són prou actius. El passotisme no solament és un fenomen social sinó que fa mediocre l'aprenentatge.

1.1.2 Expressa el seu aprenentatge a través d'uns resultats que han de ser funcionals.

Es important que els alumnes sàpiguin que esperem que aprenguin i sobretot que els coneixements es manifestin a través de resultats. Que ells mateixos comprovin que han après. Un qüestió que desencoratge al professorat es la percepció que manifesten els alumnes que els coneixements no són útils per a res i que el que ensenyen no té cap interès. Cal abordar el problema que s'ha de treballar en cada matèria però que cal actuar sobre el pensament dels alumnes sobretot en la relació personal, és a dir des de la tutoria.

1.1.3 Dedica temps i esforç a l'aprenentatge.

Les persones quedem molt definides per l'utilització que fem del temps. El temps per l'aprenentatge intencional és limitat i cal aprofitar-lo al màxim. Sense esforç i temps no hi ha aprenentatge. Sembla que la gestió del temps i sobre la intensitat dels alumnes en el moment que realitzen tasques acadèmiques és un element clau. Aquest esforç també està relacionat amb les representacions internes que ens fem de l'aprenentatge.

L'esforç només és pot justificar si el "dolor" que provoca" en el sentit d'alternativa a activitats més de "plaer", té després compensacions. La tasca fonamental del professorat és aconseguir que aprendre sigui una activitat que perdi la seva percepció de càstig i alhora ensenyar que per tenir el plaer de l'aprenentatge cal un sacrifici previ, com els atletes i el seu entrenament.

No cal dir que cal treballar aquest valor per l'esforç des d'una dimensió social i fer convèncer els pares d'aquest aspecte. No diem que " la letra con sangre entra" veritable origen del pensament negatiu actual sinó que aprendre és un plaer que demana un sacrifici previ.

1.1.4 Perfila la seva autonomia personal i el seu projecte de vida

Cal abordar la problemàtica prou generalitzada de comprovar com la baixa responsabilització de l'alumnat en el funcionament general del centre, té com a substrat una infantilització pel que fa a la pròpia vida. Es per això que creiem que la autonomia és un dels valors fonamentals a treballar,

començant per la pròpia feina acadèmica però abordant una tasca d'orientació del que anomenem el "seu projecte de vida".

Com a projecte de vida entenem la importància que els alumnes tinguin una visió que vagi una mica més enllà de la immediatesa per tal de tenir una orientació positiva de la seva vida. Creiem que fins i tot els aspectes més tradicionalment acadèmics tindrien millors resultats si fossim capaços d'abordar aquest tema d'orientació personal.

1.1.5 Obté resultats ajustats a les seves possibilitats.

Quan ha fallat l'atenció de la diversitat al centre el procés dominant ha estat la uniformització, i aquesta es realitza més per la banda baixa de l'espectre que no per la banda àmplia. Com és obvi l'efecte motivador per l'aprenentatge ha disminuït notablement. Fins i tot les expectatives i les atribucions de l'alumnat esdevenen molt limitades respecte el que s'espera del centre.

El treball bàsic amb l'alumne per part del tutor es aconseguir el millor rendiment segons les pròpies possibilitats. Per tant el tractament i seguiment de l'alumnat per tal de comprovar la relació entre les seves aptituds i els seus resultats és d'importància cabdal al menys entres grans línies de fons:

1. Conèixer les aptituds dels alumnes
2. Comprovar la relació entre aptituds i resultats.
3. Actuar i prevenir, el més ràpid possible davant de davallades inexplicables de rendiment.
4. Orientar a l'alumne cap a resultats òptims (l'excel·lència- no ens agrada per la seva associació amb management empresarial però en canvi és una idea positiva)) i no d'anar fent.

1.1.6 Construeix valors socialitzadors

L'actual reforma educativa tenia especial interès en remarcar que els objectius relacionats amb els valors, les actituds i les normes, eren objecte del treball educatiu i que havien d'estar presents en l'establiment del currículum. La reflexió sobre l'educació de valors ha aportat ja nombroses experiències de treball que en molts casos des de la pròpia tutoria grupal es treballa la reflexió sobre valors.

D'altra banda es clara que els valors encara que són fruit del modelat social i s'aprenen vicariament, són una representació interna de cada alumne i per tant una construcció que pot ser reflexionada i es pot canviar. L'alumne no és una persona que passivament rep "sermons" sobre el que s'ha de fer o no s'ha de fer, sobre el que és bo o dolent sinó que CREA VALORS SOCIALITZADORS, els seus, sempre amb la interrelació amb els altres.

El paper de la tutoria en aquesta reflexió grupal i també individual es un element que té una potencialitat gens menyspreable.

1.1.7 Col·labora amb el grup en afavorir l'aprenentatge de tots. Estableix relacions de suport en l'aprenentatge amb els companys.

Són dos aspectes diferents però fruit d'una mateix objectiu. El que diferencia l'aprenentatge en un institut de l'aprenentatge individualitzat són els aspectes socialitzadors. L'aprenentatge en grup, l'anomenat tècnicament l'aprenentatge entre iguals està molt poc explotat, d'unes possibilitats poc conegudes però en canvi perfectament detectades per qualsevol observador de la realitat escolar.

L'aprenentatge en un grup és sinèrgic, es a dir no es una simple suma d'aprenentatges individuals i com diuen els alumnes que "cadascun va a la seva bola". Per tant la configuració d'activitats orientades a potenciar aquestes possibilitats del grup i en fer possible aquests comportaments en l'alumnat es prou necessari.

Aquí parlem específicament de l'orientació cap a la tasca més acadèmica. Per exemple aspectes com convivència i relacions personals en són complementaris però estan definits en el següent principi.

1.1.8 S'identifica i viu satisfactoriament amb el grup humà i amb la institució.

El procés d'identificació amb l'institut és important per l'alumne. La identificació és un procés d'arrelament, d'integració, de sentir-se "com a casa", i per tant es clar que té molt a veure en l'equilibri de la persona i com a conseqüència també en el seu rendiment a l'aprenentatge.

Aquest aspecte és més important per aquells alumnes que formen el sector anomenat de "fracàs escolar" ja que el grau de divorci entre aquesta alumnes i els instituts es fa més manifest.

Cal dir que la identificació està relacionada no amb una adhesió a “los principios generales del movimiento” sinó que es fruit de les relacions que s'estableixin i de l'organització del centre perquè tothom hi tingui acollida. Donat el caràcter de relació interpersonal i grupal que té la tasca de tutoria aquests aspecte és fonamental

1.1.9 Col·labora i participa en el govern i la gestió de l'Institut.

El sistema educatiu està basat en al corresponsabilització entre alumnat, professorat , pares i mares i administracions. L'alumne per tant aprèn allò que significa valors de responsabilització social si ho practica a la pròpia institució. Potser caldria que els instituts fossin més democràtics en el sentit profund de la paraula, de gestió i govern compartits, sense que això signifiqui una manca de responsabilitats professionals, d'autoritat o de diferenciació de rols.

La participació no és una cirereta per adornar el pastís , és un element fonamental d'educació i un objectiu bàsic i l'àmbit tutorial un nucli fonamental.

1.1.10 Es un promotor de convivència amb els seus companys.

La potencialitat de l'aprenentatge abarca les interrelacions personals a través de la Intel·ligència emocional. Es per això que el caràcter i les relacions que s'estableixen amb els companys no són immutables, com d'origen diví o genètics, que pel que fa el cas és el mateix, sinó que són comportaments que es poden aprendre i millorar. Per tant creiem que l'institut és un lloc on ens podem plantejar aquests aspectes de forma rigorosa i seriosa

1.1.11 Estableix relacions positives i de treball amb els companys, el professorat del centre, i amb totes les persones del centre.

Abans parlàvem en referència als companys, però és obvi que una de les qüestions més importants és la relació amb persones que tenen un rol diferent en el centre. Donada la importància de les relacions humanes en l'aprenentatge i en les institucions educatives, ens hem de preocupar de fer que els nostres alumnes esdevinguin persones amb habilitats adequades de tractament humà. Que la relació es interrelació i que per això també cal que el propi professorat també manifesti aquesta qualitat és una conseqüència clara.

Les relacions amb d'altra personal també s'han de veure de forma positiva.

Conclusió apartat

Quan definim el paper de l'alumne i per tant marquem les bases de l'acció tutorial sempre ens dóna una mica la impressió de ser utòpics de "fer volar coloms". Sobretot després de saber que la influència en aquests aspectes de l'institut amb els alumnes té unes limitacions prou clares. Es obvi que en l'educació dels alumnes intervenen agents socials i mitjans de comunicació de forma prou més directe que el professorat, sense mencionar el propi entorn familiar i social que condiciona de forma prou consistent.

Nosaltres som realistes i sabem de les dificultats però hem de "saber ON ANEM". Per tant en els objectius generals i que orienten la nostra pràctica no podem establir-nos limitacions. Dels objectius de la tutoria que hem definit creiem que es difícil de prescindir-ne i que en podríem encara afegir-ne un grapat. Per tant ho provarem.

1.2 RELACIÓ TUTORIA I L'APRENTATGE

1.2.1 L'actuació de la tutoria es un suport a l'activitat ordinària d'ensenyament i aprenentatge

Sembla que hi ha consens general que l'ensenyament ha de recollir el concepte d'educació integral. En aquest sentit en el currículum prescriptiu apareixen no solament continguts de coneixement, de fets i de conceptes, sinó que a més considera la necessitat d'objectius d'aprenentatge de procediments i de valors, actituds i normes.

Fins ara s'ha remarcat per la tutoria la importància del treball sobre actituds, valors i normes, però s'ha assenyalat poc la relació que hi ha entre la tutoria i l'activitat més tradicional de les assignatures. Nosaltres creiem que quan el tutor orienta a l'alumne ha de ser-li útil també en aquelles qüestions que estan relacionades amb l'ensenyament-aprenentatge, és a dir en allò que passa a les aules. El rendiment acadèmic hauria de millorar amb l'actuació tutorial.

Es molt important que els centres educatius tinguin una visió global d'actuació i que no parcialitzin les seves tasques. En tot moment l'actuació del tutor ha d'estar orientada cap a la millora de l'aprenentatge del currículum i alhora tota actuació a la classe es fa amb una inequívoca intencionalitat d'educació integral de tots i cadascun dels alumnes.

1.2.2 Des de la tutoria cal fomentar la motivació a l'aprenentatge.

La motivació es un requisit imprescindible per l'aprenentatge. Tradicionalment s'ha pensat que la motivació, solament era un acte de voluntat i per això s'ha identificat a un problema de disciplina. Hi ha prou indicis en els estudis més recents de la psicologia per comprendre que la motivació, que a motivar-se, també se n'aprèn, i per tant que també és d'alguna manera objecte d'ensenyament.

La motivació i per tant la desmotivació esta directament relacionada amb elements interns o externs respecte l'alumnat. Ordinàriament en els centres s'ha abordat la motivació extrínseca és a dir aquella que es deriva de reforçaments externs com poden ser les notes o l'aprovació social. La psicologia ens diu però que l'estabilitat, persistència i la intensitat de la motivació augmenta amb metes relacionades amb la tasca, en el que s'està fent o amb d'altres relacionades amb el jo: superació, equilibri personal etc. Hi ha un sector de l'alumnat que

simplement amb la presentació per part del centre educatiu i la família de metes externes juntament amb la motivació que ells mateixos tenen intrínsecament li es suficient per motivar-se per l'aprenentatge.

La problemàtica actual però que expressa una part important del professorat, és la dificultat que representa treballar amb alumnes desmotivats pels aprenentatges que se'ls proposa des de l'ensenyament i que segons sembla ha augmentat sobretot pel manteniment a les aules d'aquests alumnes fins els setze anys. Per aquests alumnes hi ha un fracàs clar de la motivació de metes externes, ni els importa "aprovar" ni pel que sembla els fa massa impressió la desaprovació social del professorat o del la seva família.

Creiem que estem davant d'una problemàtica prou greu i de la qual no hi ha solucions màgiques ràpides ni simples. Ja es conegut que podem atiar la millora de la didàctica per fer més atractiu l'aprenentatge, o de continguts més relacionats amb els interessos dels alumnes, o de continguts relacionats amb el nivell d'aprenentatge real dels alumnes o d'altres qüestions que en la reflexió conjunta el professorat ha de valorar i innovar...

Pel que fa a la tutoria la qüestió es pot situar en **l'actuació en el "pensament de l'alumnat"** tant des de la perspectiva individual com des de la perspectiva col·lectiva. Ens sembla que una de les tasques a treballar a la tutoria es refereix a abordar la problemàtica de les atribucions (què soc capaç de fer o d'aprendre), la motivació (què m'agrada fer i que estic disposat a fer) i les expectatives (per què faig les coses i amb quina intencionalitat)

Cal que el tutor en col·laboració amb els altres professors s'ajudi als alumnes destriant bé les seves atribucions respecte l'aprenentatge per tal de detectar que sigui favorable a l'aprenentatge. Cal que el professorat compregui que un alumne només aprèn si creu que es capaç de fer-ho, i que a vegades la incapacitat pot haver estat adquirida per l'alumne després d'anys continuats de fracàs escolar.

D'altra banda les expectatives són fonamentals quan es demana l'esforç necessari per l'aprenentatge a l'alumnat. En la mesura que els alumnes creguin que l'aprenentatge serveix per quelcom o entenguin la seves possibilitats millorarem les possibilitats de motivació. Les expectatives estan relacionades amb temes d'acreditació (motivació externa) però no esgoten en absolut les seves possibilitats amb les notes. Es essencial que en el seu pensament l'alumnat compregui les possibilitats de beneficis propis que l'aprenentatge té per ells.

1.2.3 La potenciació des de la tutoria del treball cooperatiu a l'aprenentatge

El treball que es pugui fer des de la tutoria, té la seva continuïtat en compartir i corresponsabilitzar a l'alumnat no solament del propi aprenentatge, sinó del grup en el seu conjunt. Freqüentment tenim l'experiència de comprovar com els alumnes es donen suport uns als altres, deixant-se "copiar" els exercicis o fins i tot molt millor explicant als seus companys com es fan.

Aquest és un fenomen natural, com natural seria que es fomentés en el grup de tutoria l'esperit de cooperació. Això es pot facilitar creant les condicions perquè els alumnes es donin suport entre ells amb l'estratègia anomenada treball cooperatiu. Està demostrada la influència decisiva de l'aprenentatge entre iguals, alhora que hem comprovant com pot ser negatiu un grup on no es pugui treballar de forma conjunta.

Sovint parlem de grups d'alumnes bons o dolents; en els centres educatius es parla de grups "maleïts" des de sempre per les dinàmiques que s'hi han establert.. Encara que el condicionament entre els grups s'ha format després de molts anys de convivència en comú, des de la tutoria és essencial plantejar-se un treball sistemàtic amb la dinàmica de cada grup per tal que la resultant general sigui favorable a l'aprenentatge. No cal dir que la funció tutorial s'estableix aquí a través d'un treball de potenciació de lideratges positius pel grup, i d'actuacions preventives, alhora d'un seguiment del grup intens i intencionat.

Finalment indicarem que aquesta actuació val tant pel treball directe de la tutoria en grup a partir d'experiències com de la tutoria entre iguals¹

1.2.4 Participació dels alumnes en l'avaluació

Els alumnes per millorar han de tenir clars quins són els criteris d'avaluació que es fa servir per fer un seguiment dels seus aprenentatges. Per tant la participació de l'alumnat en l'avaluació no té res a veure, en que l'alumnat intervingui en la qualificació acadèmica, com que obtingui informació precisa no solament de com i perquè obté l'avaluació com que es determini clarament quins són els aspectes específics en el qual cal millorar per obtenir millor resultats. Cal potenciar la participació i presència de representants de l'alumnat en les sessions d'avaluació², que ja ha estat provada en molts instituts.

Les millores que suposen la participació en l'avaluació han de ser:

1. Coherència dels criteris d'avaluació del professorat davant de l'alumnat.
2. Mecanisme de confiança i de relació tutorial entre l'alumnat i el professorat.
3. Determinació de criteris de recuperació
4. Foment i manteniment dels aspectes positius que s'han obtingut.

Per tant la participació de l'alumnat en l'avaluació s'ha d'entendre no solament com un mecanisme de relació tutorial sinó que a més és quelcom que serveix directament per millorar el treball estrictament curricular.

1.2.5 L'equip docent, relació entre cada professor i el tutor respecte als alumnes.

La funció orientadora és pròpia de tot l'equip docent, per tant l'exerceix cada professor a la seva classe. El tutor té una tasca de visió global d'aquesta orientació. És per això que sovint fa funcions de coordinació entre el professorat per l'orientació de l'alumnat. És natural per tant que l'equip docent derivi en l'acció tutorial aquelles qüestions més generals que afecten a un alumne: comportament, voluntat i esforç.... La importància per tant de tenir mecanismes d'informació eficaços i ràpids entre el professorat i el tutor, apareix com un via de millora evident.³ Aquesta funció global no ha de treure el compromís de tots i cada professor amb tots i cadascun dels alumnes.

1.2.6 Coherència de l'actuació de l'equip docent.

El concepte d'equip docent, per tant de professors que actuen conjuntament, és una de les millores més notables dels últims anys en els instituts. Ara bé el camí no està fet ni de bon tros. Només està iniciat, encara cal millorar la coherència en l'actuació. Coherència no vol dir uniformitat, cada professor mantindrà el seu estil personal que és una riquesa que no es pot malmetre. Coherència vol dir que les actuació no siguin contradictòries i que el missatge que reben els alumnes estigui d'acord amb uns principis i objectius generals del centre, que han de ser coneguts, en aspectes tan personals com estrictament curriculars. L'actuació de cada professor i de cada alumne no és un afer privat, sinó que es manifesta en l'interior d'una institució..

1.2.7 Dos extrems que cal evitar: el paternalisme / infantilisme

- **Laissez faire/individualisme**

D'altra banda cal estar molt atents a evitar dos extrems que dificulten una actuació tutorial equilibrada i que tenen ambdòs resultats prou negatius:

El paternalisme. Ve determinada per una actuació que confon la comprensió amb la justificació. Entendre quines són les causes d'un comportament o una deficiència en el rendiment i comprovar que com passa sovint no són una responsabilitat "exclusiva" de l'alumne, no pot donar peu a justificar i admetre situacions que no són beneficioses per l'alumne ni ecològicament pel centre. Cal fomentar l'autonomia de l'alumne i educar-lo en la responsabilitat, la qual cosa implica una actuació d'exigència en l'alumnat i sens dubte d'una coherència de l'actuació del professorat.

El laissez-faire. És la situació d'admetre situacions que són inacceptables perquè s'acaben els recursos. En realitat els conflictes que apareixen, s'han de resoldre preventivament abans no es evolucionin malignament. Acceptar situacions per comoditat, cansament inclús per impotència és una variant que a mig termini crea moments i condicions d'extrema gravetat. Es aleshores quan ens trobem amb alumnes que no responen a cap actuació i que pretenen la impunitat de comportaments totalment inacceptables

2 Tutor/Tutora

Perfil professional tutor

Incentius professionals dels tutors.

Àmbits: individual, grupal, famílies

Tutoria individual i tutoria grupal

2.1 NECESSITAT DE MILLORAR QUALITATIVAMENT I QUANTITATIVAMENT TASCA TUTORIAL A L'ENSENYAMENT OBLIGATORI

2.1.1 Els alumnes preadolescents i adolescents necessiten orientació i tutoria

La complexitat del món actual i també de la pròpia diversitat d'interessos i d'aptituds de l'alumnat ha incrementat la necessitat d'una tasca educadora d'orientació, que al nostre parer, la coordinació i la seva execució majoritària correspon a la figura de la tutoria. Per tant no pot ser un element COMPLEMENTARI en la organització del centre i del currículum. N'és un contingut prioritari i imprescindible.

S'ha parlat mediàticament del "desconcert de l'educació". El desconcert afecta no solament als pares, al professorat i a la pròpia administració educativa, bàsicament afecta a l'alumnat.

En efecte com hem vist a l'apartat 1 com a mínim necessiten un seguit d'accions als tres nivells:

Orientació acadèmica: L'origen de les dificultats acadèmiques de l'alumnat no es exclusivament la manca d'esforç ni la manca d'aptituds. Es probable que hi hagi en l'univers mental de l'alumne un seguit d'atribucions i expectatives que l'Incapaciti per l'aprenentatge de la majoria o d'algunes de les matèries del currículum. Quan es parla de continguts de procediments es tracta també d'organitzar els esquemes mentals dels alumnes en referència als continguts acadèmics.

Mentre aquesta orientació acadèmica es deixi a l'atzar i als recursos individuals de cada alumne, que moltes vegades ve determinat per les condicions del seu entorn, l'anomenat fracàs escolar probablement es mantindrà. Pels tutors la tria de continguts de l'orientació acadèmica es basa en la tria de crèdits (en el sistema LOGSE) o en la tria d'itineraris (sistema de llei de qualitat) però cal afegir-la en el treball ordinari de les aules. Donat que no es pot ensenyar "tots els continguts" de cada una de les matèries, s'ha d'enfocar l'ensenyament de les assignatures perquè els alumnes estiguin orientats adequadament per tot el professorat.

Orientació personal: la preadolescència i l'adolescència per definició té un seguit de característiques d'origen psicològiques i socials que són prou generals:

- Descobriment del seu jo en inestabilitat i canvi
- Necessitat d'auto-affirmació, d'autovaloració, de construir-se com a diferent
- Un procés ple d'inquietud per la integració de maduració sexual, baralla per la independència
- Un increment de l'angoixa per la presa de decisions

Encara que es detecta unes diferències socials importants en relació al seu entorn, el professorat i els pares saben com són d'importantes les dimensions d'aquest procés de maduració i de creixement. L'adolescent modificarà el seu model en funció de la presència o absència de models d'adults al seu voltant. Certament ho farà de forma crítica com s'escau a la seva maduresa, però l'absència de models multiplica el risc de caure en estereotips no sempre positius.

Creiem per tant que a l'institut, al centre d'ensenyament s'ha de prendre molt seriosament la seva tasca d'orientació personal als alumnes. Cal deixar constància que es tracta d'un procés educatiu que presenta moltes dificultats als ensenyants i això encara ens dona peu a remarcar la importància de la potenciació quantitativa i qualitativa de la funció tutorial.

Orientació professional a part de la seva formació general l'ensenyament secundari obligatori té se'ns dubte un contingut que prepara per la professionalització. En aquest sentit el nou model d'itineraris aquesta orientació s'avança a uns moments en què les dificultats de presa de decisions dels alumnes es generalment molt important. Amb independència de la crítica que es pugui fer a la organització per itineraris aquest sistema passa al tutor i en general

a tot l'equip docent una gran transcendència pel que fa a continguts d'orientació professional que mantenint la que es fa al final de l'ESO comença molt abans.

2.1.2 El tutor com a connexió entre l'institut i l'entorn familiar social immediat

La família i el centre educatiu tenen una responsabilitat directa en l'educació dels pre-adolescents. Es per això que es fonamental l'establiment d'unes relacions pràctiques i útils per tal d'exercir la seves pròpies obligacions. No estem parlant de que el professorat li digui a les famílies com s'han d'organitzar la seva vida ni que els pares intervinguin en aquelles decisions de tipus educatiu que correspon al professorat. Es tracta més aviat de realitzar un seguit d'actuacions per tal de millorar la comunicació i si s'escau intervenir eficaçment en l'orientació que com no ens cansem de repetir l'adolescent necessita.

En destaquem unes quantes:

- ➔ Informació sobre els continguts i acadèmics i les seves finalitats
- ➔ Informació sobre les normes de funcionament del centre, la seva justificació i la seva finalitat educativa
- ➔ Informació sobre els resultats acadèmics de l'alumne i si s'escau de les causes del resultat
- ➔ Informació, opinió i acord sobre possibles actuacions per millorar el rendiment acadèmic i personal de l'alumne
- ➔ Informació i intercanvi d'opinions sobre problemàtiques personals dels alumnes que siguin transcendents i que a més es relacionen amb l'actuació en el centre educatiu per tal de donar-li el suport necessari.
- ➔ Informació i intercanvi d'opinions sobre l'orientació professional que ha de prendre l'alumne¹
- ➔ Col·laboració amb d'altres professionals que intervinguin amb l'alumne i la seva família sobre tot des dels àmbits d'higiene i Salut o de atenció social.¹

¹ En aquest sentit la llei de Calidad preveu que els pares triaran els itineraris a 3r i 4rt d'Eso amb l'assessorament del professorat

2.1.3 Suport institucional a l'actuació del tutor

Com podem suposar l'abast d'aquestes actuacions fan de la funció tutorial un element sobre el qual es fonamenta l'actuació del centre tan educatiu com el més estrictament acadèmic. Es per això que creiem que el suport institucional a l'actuació dels tutors s'ha de basar en el reconeixement i prioritització de la tasca, la seva actualització i formació permanent i sobre tot amb disposar dels recursos necessaris per exercir-lo, que queden determinats pel temps. Un suport institucional directe es sens dubte prioritzar en el treball tan docent com el de suport el temps de tutoria.²

- ➔ Els indicadors per tal de poder analitzar fins a quint punt hi ha un suport institucional a la tasca dels tutors podrien ser:
- ➔ Reunions entre tutors per tal de definir criteris comuns d'actuació: temps i contingut de les reunions.
- ➔ Plantejaments institucionals efectius i formalitzats (PAT) .
- ➔ Temps efectiu dedicat a les entrevistes i qualitat de la comunicació entre el professorat i l'alumnat

Recollir en els horaris temps per la preparació i per les gestions derivades de l'actuació tutorial

2.1.4 Col·laboració tutor i coordinació amb suports individuals i especialitzats interns i externs.

L'anomenat estat del benestar ha anat creant mecanismes de suport per aquells infants i adolescents que la distribució desigual de la riquesa, no solament material sinó també cultural i

² Sobre el temps del professorat ens referim no solament el temps docent sinó aquell que es deriva de les actuacions que hem anat definint:

- Tasques relacionades amb el procés educatiu de l'alumnat
 - Docència
 - Atenció a l'alumnat (Orientació, tutoria 9
 - Relació amb l'entorn familiar
- Tasques de coordinació i planificació curricular
- Tasques de participació i gestió
- Temps per la formació i especialització professional
 - Respecte a la didàctica
 - Respecte l'actualització de coneixements
 - Respecte formació general.

social, ha fet necessari una actuació compensatòria recollida en l'esperit i en la lletra de la constitució.

Amb independència del judici de valor que es pot fer sobre la suficiència d'aquests recursos i de la seva orientació el cert es que molt sovint ens trobem que sobre alguns alumnes i les seves famílies hi ha actuacions de molts diversos professionals: Des de sanitat, des de serveis socials, des d'ensenyament, des de justícia. A més aquests recursos depenen de diverses institucions públiques: d'àmbit autonòmic, d'àmbit municipal o d'altres i també d'institucions privades (molt sovint amb subvencions públiques)

L'especialització necessària per les diverses actuacions ha creat un veritable mosaic d'actuacions que cal coordinar i donar-li coherència. El que s'anomena normalment treball en xarxa.

El treball en xarxa implica una actuació coordinada i coherent dels diversos professionals en el territori. Cal per tant millorar tots aquests aspectes i fer-los útils en l'exercici de l'acció tutorial

- ➔ Millorar la comunicació entre els professionals
- ➔ Definir protocols d'actuació i de derivació
- ➔ Disposar de informació sobre els recursos disponibles i l'accés
- ➔ En els casos especialment greus fer una actuació conjunta coordinada
- ➔ Analitzar i valorar l'atenció als infants i adolescents des d'una perspectiva global.

Com es pot veure el tutor ha de tenir una gran capacitat de treball en equip i de comunicació per tal d'exercir la seva tasca.

No cal dir que també a l'interior del centre educatiu la coordinació del tutor amb professionals, docents o no, que hi actuïn es d'especial aprofitament. Apart dels mecanismes ordinaris de coordinació docent pel seguiment tutorial individual destaquem com a mínim els següents:

- ➔ Coordinació si s'escau amb professors de psicopedagogia o de pedagogia terapèutica per alumnat amb necessitats educatives especials derivades de handicaps o de situacions socials desfavorides.
- ➔ Coordinació i treball conjunt amb els professionals dels equips d'assessorament psicopedagògic i de compensatòria o de suport a la immigració.
- ➔ D'altres professionals que li donin una atenció individualitzada

2.2 PERFIL PROFESSIONAL TUTOR

El grau de professionalització específica que implica pels docents l'exercici de la funció tutorial ha d'abordar amb serietat aquells aspectes que en formen part. Creiem que fins ara aquesta tasca ha merescut un centenar de llibres especialitzats que en reclamen la millora però alhora a la pràctica dels centres educatius, continua sent una funció molt personalitzada, sense gaire formació específica i que només la qualitat humana i personal del professorat fa que s'exerceixi amb dignitat.

No cal dir que per una professió com la d'educador en tots els nivells, i també en l'exercici de la funció de tutor, la dedicació personal es fonamental però cal també assegurar els suports tècnica i organitzatius que es necessitin.

Definim per tant un perfil general per tal de concretar les finalitats i les mancances.

- ➔ Complementarietat de la tasca de tutor amb l'exercici de la docència
- ➔ Continuitat
- ➔ Formació específica prèvia i permanent no trivial
- ➔ Capacitat de relació amb l'alumne
- ➔ Orientació acadèmica i personal

2.2.1 Professor de l'alumne. Complementarietat de la tasca de tutor amb l'exercici de la docència

la tasca de tutor es complementària a la tasca de docència que exerciti el professor, Per tant reforcem la mesura, d'altra banda generalitzada, que els tutors es nombrin entre aquells professors que més carrega lectiva tenen amb el grup d'alumnes. Es un aspecte important perquè en tot moment defensem la necessitat que els tutors relacionin la seva activitat amb el treball acadèmic i de formació dels alumnes que es la finalitat del propi centre educatiu. El fet que es generalitzi l'orientació a d'altres elements personals dels alumnes no pot posar en un terme menor aquesta aspecte essencial.

2.2.2 Continuitat de la tasca

La tutoria té una dimensió personal que es basa en la confiança mútua entre els alumnes i els tutors. Normalment es consolida com a fruit d'una relació en la qual el temps ajuda ja que

com hem dit abastament, el coneixement aporta elements indispensables per establir-la. Es per això que amb bon criteri es recomanable la continuïtat de la tutoria al menys al llarg d'un cicle de 2 anys. Això a més que aporta benefici en els aspectes relacionals també, i no ens sembla menys important, simplifica la tasca del tutor ja que el segon any té un coneixement d'entrada sobre els alumnes.

D'altra banda la continuïtat també es refereix en les possibilitats que l'aprenentatge de l'exercici amb competència d'unes tasques, pugui aprofitar-se posteriorment. La formació d'un bon tutor també es fa a través de l'experiència en la tasca i la reflexió pròpia que fa el professorat de la seva actuació, en la reflexió sobre l'acció tutorial.

No cal dir però, que quan ens referim a continuïtat també s'ha de fer des del punt de vista institucional. No pot ser que la informació que es passa d'un tutor a l'altre no contingui els elements més importants del procés educatiu que ha fet l'alumne al propi institut i perquè no, a l'ensenyament primari.²

2.2.3 Formació específica prèvia i Formació permanent

Hem constatat en el grup de treball que hi ha un nombre de professors que exerceix la funció tutorial, l'exerceix amb un rigor, dedicació i resultats molt efectius. Alhora però, sovint s'expressa per part del professorat la queixa que no han tingut una formació específica en aquelles habilitats necessàries per l'exercici de la funció tutorial, com veurem a l'apartat tercer del present treball, per exemple:

- Habilitats comunicatives
- Treball motivacional
- Resolució de conflictes: De rendiment/ de relació/ de poder/ d'identitat
- El contracte.
- L'entrevista
- Comunicació oral i escrita
- Ús de les TIC

Nosaltres ens definim que fora bo una formació inicial del professorat en aquestes eines que d'altra banda poden servir per millorar la pròpia activitat docent. Per tan creiem que en els contingut del CPQ s'hauria d'incorporar alguns d'aquests elements com a formació prèvia per

l'exercici de la docència. Creiem que d'altra banda la formació permanent de tot professor ha d'incloure actualitzacions d'aquests coneixements o en el cas que de formació inicial.

Si per atendre al públic en el món de l'hosteleria o el turisme, s'ha generalitzat la formació específica, algú pot creure que un professor necessita menys formació per fer la tasca d'orientació als adolescents? La comparació es prou significativa i no creiem que necessiti més argumentacions.

2.2.4 Capacitat de relació amb l'alumne

L'aportació de Gardner³ amb la concreció de les intel·ligències múltiples es un descobriment que no pot ser ignorat pel món de l'ensenyament. Aquest fet ha permès la divulgació del concepte de intel·ligència emocional (Goleman)⁴ que bàsicament es la unió de dues de les intel·ligències: La Intrapersonal i Interpersonal.

Les dues aportacions bàsiques són:

- A. Hi ha persones tenen més aptituds que d'altres per les relacions que com la intel·ligència lògica verbal, matemàtica o musical,
- B. D'altra banda, com en les altres intel·ligències es pot aprendre i millorar.

Es per això que tant es veritat que hi ha professors amb més aptituds per a la tutoria que d'altres, com que **tot** el professorat pot aprendre i millorar i desenvolupar la seva intel·ligència relacional.

Per tant creiem que cal destacar aquest element per entendre que no ens podem resignar dient que tal o qual professor no té aptituds de relació. Cal canviar l'actitud de definir-se com incapacitat per establir una relació adequada amb l'alumnat.

EL grup de treball encara que partim del principi que no tots ho fem tot, sinó que **entre** tots ho fem tot, i per tant es pot assignar la tutoria a persones amb més capacitats, també es important per l'institut definir la funció **orientadora** com una tasca de tot el professorat. Les estratègies de cada institut per tant possibles en aquesta situació poden ser dues amb avantatges i desavantatges:

³ Gardner – Les intel·ligències múltiples

⁴ Goleman – La intel·ligència emocional

A) prioritització que la majoria de professors exerceixin la funció tutorial. Tutories compartides (veure apartat 4 del present treball)

B) Priorització d'una certa especialització (Assignar tutories a les persones amb més capacitat).

Creiem que encara que contraposades cada una de les estratègies aporta un tractament del tema de la relació com un element fonamental i que sempre seran superiors que qualsevol assignació burocràtica per criteris d'antiguitat o d'altres..

2.2.5 Una contraposició no acceptable: currículum acadèmic o necessitats personals de l'alumne.

Moltes vegades en els centres educatius discursos al nostre parer massa simplistes contraposen la realització del currículum acadèmic a les problemàtiques personals dels alumnes, en el sentit que es prioritza l'atenció en un dels eixos. Al nostre parer aquesta contraposició no té cap utilitat i a més presenta com poc compatibles les dues realitats.

Nosaltres creiem que en un centre educatiu, els continguts de l'ensenyament són l'eix que els dona sentit. En aquest sentit els centres han de demostrar eficàcia per produir la satisfacció tant d'alumnes com de professors. Es per això que ens sembla que el compliment d'un currículum es quelcom al qual no es pot renunciar.

El currículum però és en definitiva un seguit de **Presa de decisions**, sobre què ensenyarem, quan ho ensenyarem i com ho ensenyarem, així com els processos d'avaluació. El currículum – el programa – no és d'origen diví i perquè sigui eficaç s'ha de adaptar òptimament a les necessitats i possibilitats de l'alumne. Per tant no solament no són dues realitats separades sinó que l'educació de qualitat ha de combinar necessàriament les necessitats de l'alumne i un referent curricular clar i exigent.

Atendre a l'alumne per tant no és una qüestió solament de comunicació personal, imprescindible d'altra banda, sinó sobretot de oferir –li un servei educatiu que l'ajudi a avançar. I encara una altra idea: això només es pot fer si l'alumne hi posa dedicació i esforç, element al qual la funció tutorial hi ha d'ajudar. Per tant la funció tutorial s'ha de caracteritzar per un seguiment dels aprenentatges acadèmics de cada alumne

2.3 INCENTIVUS O RECONeixEMENTS PROFESSIONALS ALS TUTORS.

Si es creu que la funció tutorial es fonamental pel desenvolupament de l'ensenyament cal donar suport amb l'establiment d'un seguit de mesures que de fet n'incentivi l'exercici. Està prou comprovat que els incentius no són un element que asseguri un funcionament de qualitat, però en canvi són necessaris per un manteniment d'un nivell de dedicació i fonamentalment són un missatge clar d'interès institucional per la tasca incentivada. Creiem que es poden situar en tres nivells d'incentius

- ➔ Carrera docent
- ➔ Temporals.
- ➔ economics

2.3.1 Reconeixement en la carrera docent

Encara que el concepte de carrera docent està molt viciat per una estructura funcional que no ens sembla un sistema ideal per una educació de qualitat, està clar que en el context actual es evident que l'exercici de la tutoria, és moltes vegades una tasca que fins i tot perjudica la carrera docent. Fem referència que no apareix en cap sistema de mèrits.

No en diríem res si no apareguessin elements com la formació permanent, formar part de seminaris, fer projectes d'innovació etc. Entenem que en un marc en que es valori la funció docent l'exercici satisfactori de la tutoria ha de ser quelcom que tingui un reconeixement. Només volem reivindicar que no en quedi al marge sense però que entrem a fons ni en la ponderació d'aquesta valoració ni en la manera com s'hauria de fer la valoració de la funció docent que es un debat molt més ampli que supera el marc del nostre treball.

2.3.2 Reconeixement temporal

Des d'un punt de vista institucional aquest és un element que no podem encara obviar. Per exercir bé una tasca professional com la tutoria, cal temps. En sembla que el fet que encara es tracti com un temps complementari, de baixa intensitat, es una comprovació directa que encara no se n'ha assenyalat prou la importància.

A més el temps necessari per la tutoria depèn sens dubte també de les necessitats que tingui l'alumnat. El tractament igualitari que es fa en l'actualitat de la tutoria és senzillament absurd tan pel que fa a la dotació de temps igual a tots els centres, com dins la dinàmica interna

dels centres donar igual temps a un tutor d'un grup d'adaptació curricular com un tutor d'un grup ordinari. Aquest igualtat es basa en carregar en temps voluntari als tutors de grups amb alumnat més difícil. Es obvi que hi ha temptacions de fugida.

Es podria concretar un temps de referència que es podria almenys situar en una reducció similar a una assignatura de tres hores setmanals, però com hem dit depèn molt de la tasca que es faci. Si no es fa més del que normalment es fa no cal fer esforços. Cal donar temps però assegurar que s'utilitza per la millora de l'acció tutorial, sinó fora llençar aigua en un cistell.

Proposem però la possibilitat d'algun programa d'experimentació per comprovar si realment fer més dotació de tutoria té relació amb els resultats personals i acadèmics. Nosaltres hi apostem iensem que la investigació en aportaria dades.

2.3.3 Reconeixement econòmic

Ens remetem a allò que hem dit anteriorment i honestament no creiem que un reconeixement econòmic tingui un efecte immediat de millora de la tutoria, ara bé si s'incentiven altres tasques de coordinació o de direcció cal que l'exercici de la funció tutorial no sigui vista com un element secundari sense importància. Només defensem el reconeixement econòmic en comparació amb d'altres activitats.

3 Tecnologia tutorial

Habilitats comunicatives

Treball motivacional

Treball emocional

Resolució de conflictes: De rendiment/ de relació/ de poder/ d'identitat

El contracte.

Ús de les TIC

3.1 Competències específiques del professorat per l'acció tutorial o competències general del professorat?

Sovint en la literatura pedagògica trobem la definició de competències per l'exercici de la tutoria. En general no es distingeixen d'aquelles que son responsables d'un bon rendiment professional docent. Només per exemplificar un dels últims llibres apareguts en proposa la següent classificació:⁵

<i>Competències inherents a les persones</i>	→ <i>Comunicatives</i> → <i>Emocionals</i> → <i>Relacionals</i> → <i>Cognitives</i>
<i>Competències específicament professionals</i>	→ <i>Visió àmplia del fet educatiu</i> → <i>Anàlisi de la realitat</i> → <i>Comprensió del context</i> → <i>Relació i comprensió de les diferents especialitats</i> → <i>Comprensió i flexibilitat dels recursos educatius</i>

No es el present treball el lloc per desenvolupar com ho fan aquests manuals aquestes competències sinó més aviat posar èmfasi en aquells aspectes on les mancances de competència creen més dificultats per l'exercici de l'acció tutorial.

Ens sembla encertat que s'incloguin un seguit de competències, anomenades personals, que probablement són les més importants ja que les altres queden totalment determinades per la comunicació i la relació, per les emocions, i per les capacitats cognitives.

En resum per fer una acció tutorial eficaç caldrà sens dubte mobilitzar els recursos personals de les persones implicades, del professorat i també com hem dit anteriorment del propi alumnat. En aquest capítol volem remarcar alguns dels aspectes bàsics de la tecnologia tutorial

⁵ Comellas, M.J. (coord) (2202) Las competencias del profesorado para la accion tutorial. Ed Praxis Barcelona

3.2 Què volem dir quan parlem de tecnologia tutorial.

La paraula tecnologia s'ha limitat de forma poc rigorosa a la tècnica. Les tècniques són habilitats i instruments que faciliten la tasca. La Tecnologia però implica l'ús adequat i ordenat del coneixement tècnic, el coneixement de l'acció. Es per això que podem parlar de Tecnologia tutorial quan analitzem de les tècniques professionals tutorials, la oportunitat, la prioritització, l'escenari d'actuació, les condicions etc.

Per esdevenir un bon tutor no solament cal la millora i el coneixement de diferents tècniques, a més cal integrar-les adequadament en la tasca diària. Creiem que es per això. molt important donar a l'actuació professional de cada tutor una continuïtat i uns objectius, que formaran part de l'anomenat pla tutorial.

Posteriorment parlem d'algunes de les tècniques bàsiques en les quals cal primordialment millorar la tutoria en l'actual sistema educatiu.. Els entenem com elements que han d'estar orientats per la tecnologia tutorial. Sense tècniques no hi ha tecnologia però sense tecnologia les tècniques provoquen poques millores reals en les pràctiques educatives. Com sovint s'acostuma a dir: Amb tecnologia i tècniques "fem cases", amb tècniques sense tecnologia "posem maons"

3.2.1 Habilitats comunicatives

Hi ha bastant acord general que la comunicació està en la base de tota la relació educativa. Una bona comunicació no solament serveix per millorar les relacions sinó que es indispensable per la tasca de facilitació dels aprenentatges, la principal responsabilitat de l'ensenyament. Normalment la cultura organitzativa partia del principi que les habilitats comunicatives pertanyien al món personal de cada professor i que era un condicionat del sistema sobre el qual no es pot actuar.

Avui sabem que a comunicar se n'apren. Hi pot haver persones millor dotades de les anomenades intel·ligències de relació interpersonal i intrapersonal, però totes en poden aprendre. Això és vàlid pels professors tan com pels alumnes. Per evident que aquest coneixement sigui encara cal insistir-ho en el món de la docència. Tots coneixem a professors que tenen una gran destresa comunicativa producte de l'experiència i sort en tenim, però cal no deixar a l'atzar un aspecte tan fonamental. El sistema educatiu necessita de forma urgent un treball per formar inicialment i permanentment el professorat en les habilitats comunicatives.

Per tant caldrà exigir-nos el treball en tècniques de comunicació,

∴ **Aprendre a escoltar, Sincronització, El llenguatge no verbal, Missatges que afavoreixen la comunicació, Missatges que dificulten la comunicació, Els ancoratges comunicatius, La calibració, Els significats i el llenguatge.....**

3.2.2 Treball motivacional

La motivació ha estat destacada com una qualitat inherent a l'aprenentatge, sense motivació no s'aprèn. En el moment que s'ha generalitzat l'ensenyament fins els 16 anys aquest aspecte ha servit per dues postures diametralment oposades:

1. Si l'alumne no està motivat, no pot fer l'ensenyament amb els seus companys, perquè esdevé una càrrega i una font de conflictes
2. La motivació forma part de la tasca educativa i per tant cal afrontar-lo com un repte educatiu més.

Nosaltres ens apuntem en la segona línia. Efectivament creiem que hi ha prou coneixements en la psicologia actual que demostra que la motivació, està condicionada pels pensaments, i els pensaments es poden canviar, S'han d'educar. Les actituds no són una base que no es pot modificar sinó que més aviat forma part dels continguts que cal que es proposi un docent i un tutor.

Ens sembla per tant bàsic un treball tutorial per donar orientació als alumnes en els tres temps fonamentals de la motivació:

- **El sistema atribucional**, és a dir allò que pensa l'alumne sobre les seves capacitats respecte a l'aprenentatge de les diverses assignatures. Es fruit d'un llarg procés que es va formant des de l'inici de l'escolarització i que determina en alguns alumnes síndrome d'incapacitat adquirida. "Jo no serveixo per les matemàtiques o no entenc res de llengua". Si no es canvia aquest pensament es gairebé impossible aprendre.
- **La motivació**, es a dir cal plantejar que el que motiva més a cada alumne es sobre allò que fa, és a dir fer activitats que puguin ser interessants, diverses, possibles per les seves capacitats etc. Se'n diu motivació per la "tasca". La millor motivació es aquella que es basa en que l'alumne disfruti d'allò que fa. Si això sembla prou de sentit comú, perquè mai no es planteja com un problema a solucionar quan de forma manifesta ens trobem cada dia en que la majoria dels alumnes s'expressen com a avorrits.'

- **Les expectatives** donen sentit a allò que es fa, i molt sovint a l'esforç, en el sentit que ajornem la satisfacció immediata per una més alta recompensa del resultat del nostre treball. Els resultats de l'aprenentatge són una font de motivació no solament quan s'han aconseguit sinó també quan som capaços d'anticipar-los.

Aquests tres moments són essencials per la motivació i pensem que en els alumnes on fallen d'una forma manifesta, ha de ser sens dubte un dels treballs dels tutors. Per descomptat es un treball molt personalitzat, ja que les sistemes motivacionals estan condicionats de forma molt diferent per cada alumne. Cal que el treball motivacional sigui una prioritat de l'acció tutorial i un plantejament transversal de tot el professorat per tal que la impartició de les assignatures els tingui present en cada moment de l'educació.

També caldria tenir en compte que les motivacions estan relacionades amb els sistemes de reforçament que sovint fem servir. **El sistema de reforçaments** són instruments que cal usar amb criteri i coneixement. No ens sembla gaire encertat limitar-lo a la qüestió de les qualificacions, les notes, o a les possibilitats de promoció. Ens sembla que hi pot haver un sector de l'alumnat que reaccionin positivament en mesures de reforçament relacionades amb les qualificacions però entenem que es un sistema no universal, del qual hi ha un bon grup d'alumnes que no reaccionaran i que cal complementar amb d'altres mesures. Cal que insistim que el reforçament més sòlid el conseguirem quan els alumnes quedin vinculats a disfrutar aprenent.

La revisió dels reforçaments en el món de l'ensenyament i com a eina de treball dels tutors es d'una urgència acaplaradora, com deduïm de la queixa que el professorat fem sobre el tant se m'enfotisme creixent de l'alumnat sobre els coneixements acadèmics que els proposem.

3.2.3 Mediació Resolució de conflictes:

La percepció sobre un augment dels conflictes en els centres educatius es un tema recurrent quan es parla d'educació. A vegades fins i tot es parla de violència o al menys d'agressivitat en les relacions que es donen en els centres educatius.

Els conflictes són naturals en les organitzacions. Per tant allò que diferencia un centre d'un altra no és la presència dels conflictes sinó la manera de resoldre'ls. La resolució efectiva i positiva dels conflictes esdevé per tant una de les tasques bàsiques que té la tutoria i el professorat en general. Cal millorar molt els mecanismes actuals de resolució ja que tenim l'evidència que són molt poc útils i eficaços.

En l'actualitat les tècniques de resolució de conflictes i mediació ens aporten elements per tal que pugui actuar-se en benefici no solament de la convivència sinó del propi aprenentatge curricular. L'aprenentatge està directament relacionat amb la satisfacció i cal tenir-ho molt en compte.

Per tant cal assegurar que el tutor té en compte els següents indicadors respecte els conflictes:

- Un conflicte comporta canvis en les dues parts. Per la solució de conflicte cal fixar compromisos, “contractes”, acords i assegurar el control dels complimentes.
- Els canvis pressuposen tractar sobre comportaments però a més cal tractar les emocions i sentiments, els valors i les creences que són l'únic marc que farà que les millores siguin estables.
- Cal seguir uns procediments raonables per la solució de conflictes complexos que són resistents a l'extinció i on com a mínim hem de distingir quatre parts:
 1. Recollida d'informació diversa on s'inclou les opinions i posicions de les parts a més de l'expressió dels seus sentiments.
 2. Valoració i anàlisi del conflicte orientat a la resolució
 3. Determinació d'objectius concrets de resolució i d'aprenentatge
 4. Seguiment i valoració de resultats
- El tutor actua amb tècniques comuns als mediadors pel que fa a les tècniques de comunicació, intermediació etc.
- La Resolució de conflictes s'ha d'actuar des de diferents nivells:
 - Nivell individual, pel que fa la tutoria en l'aspecte personalitzador
 - Nivell grupal, treball en determinar normes, concretar compromisos comuns, simulacions i aprenentatges, valoració i anàlisi.....
 - Nivell institucional, el debat, la participació
- Volem finalment esmentar els programes de mediació entre alumnes per tal de buscar solucions per els conflictes entre iguals, entre alumnes. La potencia de les experiències realitzades creen expectatives justificades per tal de plantejar-se les possibilitats de generalització.

No podem esgotar en poques línies totes les aportacions que s'han fet últimament en les tècniques de resolució i mediació. Valgui però el que hem dit fins ara perquè s'entengui que es una eina indispensable per un tutor, i que en aquest terreny la formació es molt poc generalitzada.

3.2.4 El contracte.

L'educació integral implica a més de l'aprenentatge d'algunes matèries curriculars determinades, el treball d'un hàbits de comportament. En aquests sentit nosaltres partim de la idea que els alumnes no són "bons" ni "dolents" en tot cas tenen comportaments que si convé poden canviar.

Això implica per l'acció tutorial un esquema d'actuació que no s'acaba en fer conscient a l'alumnat d'allò que cal fer sinó a més de treballar amb ells si això no es suficient. Ens explicarem.

El procés es resumiria en quatre fases⁶:

1. Inconscientment hàbil / inhàbil.

Efectivament els comportaments els aprenem normalment per imitació, per osmosi gairebé. Els comportaments tenen una dimensió ètica i de valors que inicialment és inconscient. Es per això que entenem que considerar que els alumnes "ja saben" com comportar-se i que l'únic que cal activar es la seva voluntat, es insuficient. D'altra banda això no pot justificar comportaments inadequats tan per ells mateixos com per les persones que els envolten. Creiem que quan no s'actua directament el que fem es potenciar els comportaments. Diguem-ho clar, quan diem que l'educació de l'alumnat en termes de comportament no és la feina del professorat , conforma en els alumnes la idea d'impunitat . Una institució educativa ha d'abordar amb eficàcia i sobretot amb esperit educatiu (que vol dir ensenyar i aprendre) les conductes inacceptables.

2. Conscientment inhàbil/hàbil.

El primer pas és fer conscient a l'alumnat que el seu comportament no és adequat o encara millor fer-li veure que n'hi d'alternatiu que es millor. Es el que fins ara el tutors i les tutores hem fet més. Avisar, advertir oralment , fer advertiments per escrit ("els partes"), sancionem i a vegades fins i tot expulsem.

Aquesta actuació es basa en la premisa que l'alumne sap com comportar-se però no "vol" fer-ho. Cal dir que l'alumnat que efectivament en té la capacitat, i que de forma puntual actua desencertadament aquest fer-lo "conscient" es suficient per aconseguir una millora en la seva conducta.

⁶ Mireia Uranga – Gernika Gogoratuz

Hem comprovat però que hi ha alumnes els quals la reiteració no serveix per canviar el comportament. Estem davant d'un cas que cal treballar i on entrem pròpiament en la tècnica de treball tutorial anomenada contracte

3. Conscientment hàbil. (La tècnica del Contracte)

Efectivament la tècnica del contracte pretén arribar a un acord entre l'alumnat i el tutor per tal d'establir uns acords sobre comportament amb un seguiment i avaluació del seu compliment. El fet que el contracte sigui escrit o verbal només és una qüestió de les circumstàncies i la utilitat que pot tenir per recordar i fer-ne el seguiment.

Els tres elements claus que ens sembla interessant ressenyar sobre aquesta tècnica les resumim en tres punts:

- **Compromisos i seguiment**

L'orientació no es basa només en l'anàlisi del passat sinó també en direcció cap al futur. Importa que l'alumne aprengui i realitzi un nou comportament. Nosaltres creiem que els alumnes són "responsables" del seu comportament amb menys en part i per tant n'han de ser de les solucions de millora.

La tasca comporta en la fase de determinació d'acords la participació activa de les dues parts. En els acords queden afectades les dues parts, ordinàriament es determina el comportament de l'alumnat i els suports que el tutor li pot oferir en el sentit de control o intercanvi d'impressions i sobretot per tal de reforçar-lo en el moment que hi hagi millores. Es tracta per tan de compromís i seguiment.

Es tracta no d'una qüestió puntual sinó d'un procés d'aprenentatge. Per tant no sempre les solucions proposades tenen resultat, cal per tant actuar en el procés per tal de reorientar-lo si es veu que no acaba de funcionar.

La bona comunicació és un element imprescindible. Això vol dir que tindrem en compte els fets i les conductes i també els marcs de la conducta, es a dir les emocions, els valors, els interessos i les necessitats,...etc....

- **La definició d'objectius des de la tutoria**

La tutoria per tant implica en la seva part individual un seguit d'objectius de treball amb els alumnes, que no cal que es basin solament en una actuació reactiva quan hi ha problemes. Quan un alumne de forma reiterada actua incorrectament es pot actuar "d'ofici". Nosaltres defensem un treball continuat amb els alumnes i no solament segons les contingències

Els objectius a treballar són els acords amb els quals hem d'arribar amb els alumnes i que firmarem en el contracte. En definim alguns aspectes essencials:

- S'ha de definir objectius i actuacions per millorar comportaments. En realitat pretenem un nou aprenentatge. Hauríem d'assegurar sempre que la solució determini objectius precisos
- Afirmatius que defineixen les conductes en positiu, allò que cal fer, no centrar-se en allò que no s'ha de fer. A més de saber el que cal fer cal insistir en Com s'ha de fer.
- Possibles i controlables per les persones o grups que s'hi comprometen. Convé assenyalar objectius concrets intermedis mes assequibles quan l'objectiu sigui molt general. Les persones que acorden la realització d'un objectiu s'han de creure capaços d'aconseguir-los.
- Disposar de recursos des de el punt de vista d'hàbits i coneixements per complir l'objectiu.
- Amb unes fites intermèdies temporitzades, fixant etapes per apropar-se a l'objectiu final pactat. Convé en un primer moment fixar períodes breus i quan s'observa una millora sòlida que es pot espaiar el temps.
- Establir mecanismes de control i regulació
- Finalment han de ser ecològics amb respecte a l'organització, és a dir les solucions han de ser acceptables en el marc escolar.
- **Metodologia i Tècniques per arribar a acords**

Pel que fa al procés per arribar a subscriure un contracte és tant important el procés com el resultat a que s'arriba. Dels coneixements que tenim en tècniques de mediació i negociació advoquem per una metodologia per passos per establir una acords eficaços⁷:

1. Recordar el mètode que farem servir i els passos
2. Explica-m'ho
Revisar les situacions i les seves causes de forma descriptiva
Registrar percepcions, emocions, valors i fets
3. Aclarar els temes a tractar
Identificar els punts centrals del problema
4. Proposar solucions
Definir objectius i actuacions

⁷ gernika gogoratuz. Manual de herramientas

Concretar mecanismes de control i seguiment

5. Arribar a l'acord.

Resumir-lo i definir el contracte i compromisos

En cada pas s'utilitzen aquelles tècniques específiques que fins ara hem estat parlant. Aquest procés que sembla complex amb l'aprenentatge es fa de "memòria", és adir de fet fa més fàcil que els tutors i l'alumnat saben allò que ha de fer. No cal dir que els centres que tenen mecanismes clars milloren notablement el seu rendiment. Els alumnes aprenent fent, els tutors també.

4. Inconscientment hàbil.

Sabrem que un comportament està aconseguit el dia que es realitza sense pensar. Aquesta és la prova definitiva. En termes tècnics els valors treballats han estat "interioritzats" per l'alumne i nosaltres com a tutor també respecte a la bona pràctica professional.

3.2.5 L'entrevista

Les entrevistes són l'eina fonamental per l'exercici de la funció tutorial. En la línia de les reflexions en les pàgines anteriors cal que fem algunes precisions respecte a aquelles qüestions que ens sembla actualment més rellevants per tal d'afavorir una bona actuació tutorial. Fruit del treball conjunt remarcuem entra d'altres els següents aspectes:

- **Tècniques per fer entrevistes eficaces**

Cal tenir en compte:

5. Preveure un lloc adequat
6. Dotar-se d'un temps específic
7. Explicitar i limitar l'objectiu. Que sigui clar i rellevant
8. Treballar per compartir-lo. Relació empàtica

Tindrem en compte algunes estratègies no verbals de comunicació:

- To emocional
- Mantenir contacte visual (valorar la conveniència prendre notes durant entrevista)
- Us voluntari de la postura corporal

I També estratègies verbals:

- Vigilar la jerga professional, convé donar a les coses el mateix nom que ells donen

- Retornar allò que anem entenent. Cal transmetre activament que ho entenem
- Evitar l'efecte interrogatori i cuidar la informació que surt. Èticament hauria de sortir la que és estrictament necessària en funció de l'objectiu i amb la que podem treballar, si es detecten d'altres necessitats i no són de la nostra competència s'ha de fer l'orientació cap un especialista.

Posicions bàsiques:

- evitar entrar en oposició. Ser flexibles
- resaltar/detectar els recursos de les persones i famílies.
- distribuir responsabilitats/aproximar postures/arribar a acords
- mantenir el control de la entrevista (rols de cadascun..)

Portar un registre. Cuidar el que queda escrit (dades bàsiques, motiu, assistents, temes parlats, acords, observacions)

3.2.5.1 Entrevistes amb alumnes

- Fer-les amb tots incloure els bons i els invisibles.
- Evitar objectius ocults. Evitar també fer-les servir per sermonejar, preguntar,...
- Escoltar les seves raons i connectar amb els sentiments
- Elaborar un pla d'acció. Buscar la implicació /motivació:establir objectius clars i rellevants per ells, explicar la relació entre el que fem i el que pretenem, anar assenyalant submetes que es van aconseguint i reforçar que el que ell fa ajuda a que es produeixin millores.
- Respectar la intimitat
- A vegades és bó introduir elements contextuais diferents i pot ser no formals

3.2.5.2 Entrevistes amb les famílies

Evitar prejudicis i mites (anar des del saber o saber fer, evitar judicis ,partir més de compartir la tarea i no d'informar a la persona o pretendre fer canvis..

Buscar punts de convergència (el que en aquest moment es pot portar a terme, encara que sigui poc

Agafar només la informació necessària

3.2.6 Comunicació Oral i escrita

3.2.6.1 Us de la comunicació escrita de forma clara i eficaç

El material escrit és fonamental en l'ús de la tutoria, almenys tant com ho és en d'altres àmbits de l'educació. El material escrit el farem servir per reforçar els acords al que hem arribat, des d'acords individual, com hem vist en les tècniques de contracte com pel que fa a normes col·lectives o resums de les reunions que hem realitzat. Aquesta és una activitat de la tutoria grupal és a dir del tutor però també de l'alumnat.

Pel que hem vist podem posar atenció en alguns aspectes:

- a. Tenir en compte l'extensió del text des d'un punt de vista funcional.
- b. Es necessari que es reconeixin i es remarquin les idees claus
- c. Imprescindible la correcció ortogràfica (som un centre educatiu) i sobretot la sintàctica, ja que evitarem que el text tingui ambigüitats. Compte amb els pronoms personals determinen molt.
- d. Un registre adequat ajuda la comunicació. Textos entenedors i simples.
- e. Prioritzarem l'exactitud i la precisió

3.2.6.2 Us de la comunicació oral en grup i individualment

Fem èmfasi a la comunicació i ho complementem amb algunes de les properes qüestions perquè l'ús de la paraula és la tecnologia base de la tutoria i també de tot l'ensenyament. La competència en l'ús adequat d'aquesta eina sempre és millorable i estem segurs que previndria tots aquells conflictes que es deriven de mal entesos o sobreentesos que són més dels que ens pensem:

De la mateixa manera que hem fet en l'entrevista remarcarem un seguit d'idees bàsiques sense pretendre ser exhaustius. Només destaquem aquells punts que en l'actualitat i davant el paper que la tutoria pren en el nou model educatiu, ens semblen prioritaris.

1. Les intervencions oral s'han de preparar.

Si volem que l'espai de tutoria grupal sigui un temps de qualitat no poden improvisar continuament, encara que, com és lògic, una dinàmica de diàleg col·lectiu comporta també un cert grau d'espontaneïtat.

Per preparació entenem tenir en compte els següents requisits:

- A) Remarcant les idees claus i saber quines són les idees més importants.
- B) Construir un missatge simple. Abans parlàvem d'evitar "jerga" professional"

- C) Preveure intervencions breus i precises
- D) Preveure que el missatge té interès pels qui escolten. La regla és que allò que importa no és solament el que dic sinò allò que l'altre escoltarà.
- E) Es important ser metòdic en la preparació: Exemple de mètode en tres passes:
 - i. Concretar en un esborrany una pluja d'idees sobre el tema a comunicar
 - ii. Agrupar les idees claus
 - iii. Buscar material de suport si es possible
 - iv. Apuntar un breu resum a una fitxa que es la que s'utilitzarà

2. Hem de conèixer que l'atenció de l'audiència funciona per fases

Hem comprovat en les nostres tasques professionals que les intervencions més llargues de 10 minuts són molt freqüents. Aquest període de temps es prou important perquè sapiguem que per exemple en una tutoria grupal hem de saber que es donen les següents fases:

- a. Fase-inicial: On s'ha de captar l'atenció, procurant parlar més alt, mostrar entusiasme, fer preguntes de control, posar èmfasi en el llenguatge corporal, anunciar de que es parlarà i explicar com se'n parlarà...En definitiva es tracta de "reclamar l'atenció"
- b. Fase-mitjà, on es desenvolupa l'explicació o el debat. Si es fa llarg cal fer resums per recentrar l'atenció, controlar que no es desvii el tema excessivament, fer intervenir els menys interessats.
- c. Fase-final, on s'ha d'aconseguir la màxima atenció per resumir les idees claus. Cal ser breus i precisos.

Donada la importància que té la tutoria grupal sovint per fer debats o d'altres activitats ens sembla que cal ser curosos en aquestes regles generals.

3. Finalment cal escoltar amb eficiència

En el curs de les nostres trobades i reflexions sovint hem remarcat la importància de saber escoltar, una habilitat bàsica, no prou desenvolupada entre d'altres coses perquè no sempre es té clar que a escoltar millor se'n pot aprendre. Encara que hi ha prou materials coneguts ens sembla útil també advertir sobre algunes tècniques centrals:

- a. Mostrar interès
 - a. Escoltar amb optimisme
 - b. Afavorir que l'altre parli
 - c. Concentrar-se
- b. Clarificar

- a. Preguntar i fer concretar
- b. Ajudar a veure d'altres punts de vista
- c. Avaluar el contingut no la forma
- c. Parafrasejar
 - a. Escoltar activament demostrant que estem entenent
 - b. Verificar el significat
 - c. No saltar a les conclusions
 - d. Escoltar idees no dades
- d. Reflexar
 - a. Bàsicament els sentiments en el sentim que els entenem
- e. Resumir
 - a. Prendre notes
 - b. Concretar resum

3.2.7 Ús de les TIC en la tutoria

Aquest és un recurs amb molta potencialitat i que enganxa a l'adolescent

- Correu electrònic com complementari del seguiment individual
- Web on crear espais de debat, xats, punts d'informació amb articles, dades d'interès, ...
- Pràcticament tota la informació sobre orientació professional s'hauria de fer per aquest mitjà, fins i tot escales d'aptitud i interessos poden ser utilitzades de manera autònoma pels alumnes.
- El tutor ha de seleccionar la informació, ha d'acompanyar en el procés i ha d'ajudar a interpretar

4 Organització de la tutoria

El Pla d'acció tutorial

Crèdits de tutoria

Coordinació de tutors

Implementació de programes

La tutoria es una part de l'acció educativa del centre. Es per això que no es pot separar dels plantejaments institucionals. Aquest darrer apartat tractem d'aquelles qüestions que ens semblen més rellevants sobre la organització del centre i la funció tutorial. Ho fem des d'una visió sistèmica del centre, en la qual parlem d'un organisme viu, que creix, es desenvolupa, es coordina. Les organitzacions també aprenen i en aquest sentit creïem que la dinamització de la tutoria, com qualsevol element del centre, afavoreix en definitiva el propi funcionament..

La organització no és solament estructura, no documents. El que és bàsic és el funcionament de manera que la solució burocràtica ens sembla aberrant ja que no solament no ajuda gens sinó que crema els conceptes que hi ha darrera. Sempre que parlem d'organització es per millorar el rendiment i en definitiva millorar l'atenció a l'alumnat.

Un centre que només creï estructura sense tenir en compte les qüestions que hem dit anteriorment no millorarà l'acció tutorial. Cal per tant també domini personal, visió compartida, models clars. A,b aquest preàmbul podem analitzar la qüestió per parts.

4.1 El Pla d'acció tutorial

4.1.1 El Pla d'acció tutorial com a part dels plantejaments del centre

El pla d'acció tutorial (PAT) forma part dels plantejaments institucionals del centre. En aquest sentit es deriva dels plantejaments a llarg termini, el Projecte Educatiu del Centre i la concreció del Projecte Curricular, però té un horitzó temporal a mig termini i una necessitat de concreció anual.

Advertim la importància que els plantejaments institucionals es facin de forma integrada ja que sinó correm el perill que esdevinguin simples referències teòriques, i si no es el cas que sigui vist el PAT com una simple addició de noves feines afegides a l'habitual.

D'altra banda el **PAT ha d'estar contextualitzat en el centre**. Té en compte d'on partim, dels recursos dels quals disposem, i també de la formació i experiència del professorat així com dels recursos de l'entorn familiar i personal de l'alumnat. Un símptoma que ens fa sospitar que els PAT esdevenen sovint només un document sense incidència transcendent es que s'assemblin tant. Perquè un PAT sigui bo, com qualsevol Pla hem de ser capaços de visualitzar-lo en el seu funcionament a la pràctica.

4.1.2 Elements essencials del PAT

Un PAT com a pla té unes **característiques** que considerem bàsiques:

1. Uns **objectius definits**, qui no sap on va no va enlloc, per tant es imprescindible fixar –ne de concrets i clars, a mig i a curt termini amb uns continguts distribuïts en àmbits d'actuació. En aquest sentit l'acció tutorial disposa ja de suficients experiències perquè no calgui inventar-la des de zero.
2. Una **organització**, és a dir un marc estructural i el seu funcionament és a dir la seva gestió
3. En cada àmbit definirem **unes actuacions** que estaran sotmeses a l'adaptació adequada, adhoc, segons les contingències que apareixen. Cal dir-ho perquè donat que la tutoria té com a tecnologia bàsica la relació, els canvis són naturals i cal estar preparat per respondre amb flexibilitat i eficàcia.
4. Les actuacions suposen una **tecnologia comunicacional** i uns coneixements professionals específics que un Pat no pot oblidar.
5. Cal definir formules d'**avaluació** orientada a la millora.

4.1.3 PAT i els àmbits organitzats:

Quan es referim a àmbits d'actuació de la tutoria parlem d'una forma d'organització del treball tan institucionalment com personalment. En tot cas està clar que el treball es integrat i que no sempre es facil determinar actuacions en les quals no s'afecti a tots els àmbits.

Nosaltres ens sembla que d'una forma general la podem dividir en quatre grans àmbits⁸:

⁸ Alguns centres també interpreten com a àmbit les accions prèvies a la matriculació de l'alumne. Donat que parlem només d'una forma d'organitzar la tutoria es perfectament raonable, però preferim considerar-ho una part més de la tutoria individual o grupal, ja que el factor que introdueix l'àmbit es només temporal mentre els àmbits que esmentem estan relacionats amb la naturalesa de les actuacions.

1. La tutoria individual ⁹
2. La tutoria grupal
3. La coordinació entre tutors, i entre tutors i professors o d'altres professionals
4. La relació amb les famílies

Ens sembla important definir els àmbits perquè donen una visió d'una acció tutorial completa, integrada i amb diversitats d'actuacions.

La tutoria individual es l'eix fonamental de l'acció de la tutora. Es basa en una relació personalitzada que ens sembla indefugible. Una de les mancances fonamentals que presenta l'acció tutorial en l'actualitat es la poca disponibilitat de recursos per fer aquesta tasca en profunditat.

El grup és un dels recursos educatius més importants dels quals disposem. Quan el grup funciona es multipliquen les possibilitats d'aprenentatge i de relació positiva, és un recurs que cal treballar i que no es senzill

Donat que la tutoria implica una acció personalitzada cal tenir en compte que sobre l'alumne actuen diversos professors i d'altres professionals. En els casos complexos, el treball anomenat en xarxa és tot un repte.

Finalment el model educatiu del qual partim l'educació de l'alumne es basa en el principi de "*corresponsabilització*". la responsabilitat compartida recau primer sobre el propi alumne, després sobre la seva família i des del centre educatiu en el tutor i el professorat en general. La relació amb les famílies és un eix central de l'acció tutorial.

4.1.4 Implantació i seguiment i avaluació d'un PAT

Com hem destacat anteriorment l'acció tutorial té una dimensió institucional que implica que el PAT necessita una mobilització de recursos suficients per tal de donar-li el lloc que correspon a la seva importància. En la implantació i seguiment del PAT creiem que cal assegurar que es cobreixin les següents **necessitats**

- la necessitat de cohesió de les orientacions tutorials
- la formació integral de l'alumnat
- la consecució de un cert nivell de coordinació en les actuacions

⁹ Alguns especialistes l'anomenen personal, nosaltres hi estem d'acord encara que ens sembla que no es millor individual perquè treballar en grup també es treballa sobre les persones

- la articulació dels impactes interns i externs que rep l'alumne

Per cobrir aquestes necessitats a través del PAT establim un marc operatiu de coordinació d'actuacions que cal que asseguri en tot moment un nivell de cada un dels següents elements

- Cal disposar d'una bona **Informació**, sobre els alumnes i la seva evolució. El procés de recollida d'informació ha de ser sistemàtic i útil.
- Assegurar una bona **comunicació tan individual com grupal**
- Mecanismes de presa de decisions i acords precisos i definits.
- La **participació** es indispensable en tots els moments de l'acció tutorial si entenem que l'educació es corresponsabilitat de tots
- El **clima relacional positiu**, implica que els factors emocionals i personals estan presents de forma equilibrada en les relacions
- Funcionament dels **procediments** i espais regulats per les actuacions.

4.1.5 Nomenament de tutors

Un dels aspectes essencials de l'organització és el **nomenament del tutors**. Segons la normativa és una competència del director del centre. Encara que aquesta responsabilitat esta personalitzada és important que el centre determini en el seu PAT uns criteris que sigui coherents amb la importància que cal donar-li de forma institucional.

Pensem que els criteris no poden ser burocratitzats i que cal ponderar-los segons el centre i el professorat. Per tant més que prioritzats un director sap que els ha d'utilitzar però cal que en faci una valoració concreta en cada situació. En tot cas qualsevol criteri com repartir en funció que es càrrega cal desterrar-lo.

Els criteris que es tenen en compte i ens semblen positius són:

1. Continuïtat de la tasca d'un tutor amb un grup al menys durant dos cursos.
2. Combinar els professors amb més capacitats per l'acció tutorial amb el criteri que sigui una tasca de tot el professorat
3. Interès propi del professor en fer la tasca.
4. L'equilibri entre perfils de professorat diferent en un nivell concret.
5. Que el professor tingui hores de classe amb el grup.
6. Descartar situacions que prevegem que poden ser conflictives per situacions anteriors.

Amb aquests criteris un director cal que actuï de forma diligent i amb criteri global segons les necessitats del centre

4.2 Els àmbits d'actuació de la tutoria

Esta lluny de les possibilitats d'un grup de treball de reflexió general sobre les prioritats de la tutoria, concretar elements de tots els àmbits de forma exhaustiva, és per això que hem pretès més aviat assenyalar uns fonaments que ens semblen rellevant en cada un dels àmbits sense concretar objectius de cada àmbit. que es forçosament una tasca que s'ha d'adequar a cada context .

4.2.1 Àmbit individual

Pel que fa a l'àmbit individual destaquem els següents punts:

- a. Es convenient desenvolupar la determinació d'**objectius** del tutor **respecte a cada alumne**.
- b. Caldria assegurar **una relació personal** adequada a la personalitat de cada alumne.
- c. Això implicarà **una diversitat** en el **grau de relació** que s'hagi de tenir segons les necessitats de cada alumne.
- d. Es bàsic trobar diferències d'**actuació** del tutor **segons l'edat dels alumnes**.
- e. L'acció tutorial en el centre ha de disposar d'**uns instruments bàsics** per facilitar l'actuació dels tutors
- f. **El traspàs d'informació ha de ser efectiu i àgil**. Les dades no són exclusivament informes sinó i sobre tot aspectes personals de relació fruit de l'experiència d'altres professors i alumnes del centre
- g. Es important assegurar **un traspàs d'informació prèvia** a l'escolarització al centre, és a dir des de la primària per tal d'actuar de forma adequada des del primer moment que l'alumne està sota la responsabilitat del tutor

4.2.2 Àmbit grupal

Respecte a l'àmbit grupal destacariem els següents elements

- a. La tutoria grupal no es basa solament en el tractament de contingències que es vagin esdevenint cal tenir una orientació clara en l'actuació al llarg d'un curs. **Cal per tant assegurar la determinació dels objectius de la tutoria grupal**.
- b. Encara que hi hagi una coordinació general en el contingut a treballar en cada grup caldrà tenir en compte que cal assegurar **unes diferències d'actuació segons el grup d'alumnes**.

- c. Cal **relacionar directament els continguts i objectius del crèdit de tutoria** amb les necessitats del grup
- d. En L'àmbit tutorial en grup creiem que cal definir clarament quatre funcions diferenciades:
 - **Funció informativa en el grup**
 - **Funció de presa de decisions**
 - **Funció de formació**
 - **Funció de reflexió en comú.**

4.2.3 Relació amb les famílies

Respecte a la relació amb les famílies destacariem els següents punts:

- a. Partim del concepte de **responsabilitat educativa compartida**. Això implica que en tot moment en la nostra tasca ho considerem com una necessitat. Està clar que ens trobarem en algunes situacions que aquest treball troba dificultats en relació a situacions conflictives amb referències legals (exemple tuteles judicials, maltractaments etc...) i ètics ja que això fa coneixedors als tutors d'elements íntims de les persones que obliguen a una deontologia professional de secret.
- b. Com més precisem allò que s'espera del **paper de la família en l'educació de cada alumne**, millorarem les possibilitats de la seva col·laboració també en aquells aspectes que són clarament responsabilitats dels centres educatius. Cal tenir clar les intencions en aquests aspectes.
- c. Ens trobarem en una **gran diversitat de situacions familiars i de graus de col·laboració** per tant això comporta actuacions diferents dels tutors en aquest àmbit..
- d. El treball de la tutoria amb la família no és de passar comptes sinó que ha d'anar de **la informació al treball conjunt**.
- e. Hi ha actuació del tutor en **situacions específiques**: Immigració, absentisme, famílies amb problemes, alumnes amb malalties psíquiques. Es per tant una actuació especialment diferenciada i on cal una delicadesa i comprensió especial.

4.2.4 Àmbit de coordinació de tutors i professors

Desenvolupat a l'aspecte organitzatiu en el punt 4.4.

4.3 Crèdits de tutoria

Els crèdits de tutoria han fet entrar en l'espai curricular alguns continguts específics i s'han precisat la seva determinació d'acord amb les programacions didàctiques habituals. La pràctica dels crèdits de tutoria en els centres es tan suggeridora com diversa. En aquest sentit remarcuem que més que definir-nos per una línia concreta creiem que cal remarcar l'aspecte d'autonomia del centre en les decisions que es prengui.

Per tant d'una forma genèrica ens sembla convenient fer esment a algunes qüestions generals com aproximació.

- Caldria assegurar elements orientadors en els crèdits de tutoria en els tres grans nuclis : **Orientació acadèmica, Orientació grupal i personal, Orientació professional**. No cal dir a més que la distribució temporal dels continguts orientadors estan relacionats amb les necessitats de cada alumne.
- Cal assegurar **instruments i materials per l'aplicació dels crèdits de tutoria**. En aquest sentit en el grup s'ha obert el debat si caldria considerar que alguns dels continguts dels crèdits de tutoria s'haurien de considerar com especialitzats i haurien de ser impartits per especialistes en psicologia i pedagogia, com de fet ha estat l'opció d'alguns centres.
El debat es prou interessant i en aquest sentit contraposa dos principis que caldrà tenir en compte i procurar compaginar: Un nivell de coneixement suficient per part del professorat que imparteix al crèdit juntament amb la necessitat que l'acció orientadora i tutorial és un afer de tot el professorat. La solució organitzativa l'haurà de definir cada centre en el marc de la seva autonomia.
- Ens trobarem que hi ha una **dinàmica pròpia de les sessions de classe en el crèdit de tutoria**. Encara que estem parlant d'un desenvolupament curricular sembla clar que cal relacionar el crèdit de tutoria amb l'evolució del grup classe. Es per això que ho remarcuem per tal de donar a aquests crèdits una orientació clarament **funcional**.
- En la seva vessant curricular implica que el crèdits de tutoria necessita pel que fa a la seva seqüència de continguts **una coordinació vertical dels continguts**. Pensem que es molt important que els centres educatius assegurin aquesta planificació i programació de forma **coherent i definida**.

- D'altra banda els tutors asseguraran **una coordinació horitzontal** dels crèdits de tutoria respecte als instruments i activitats a realitzar. Encara que com hem dit cada grup necessita una adequació pròpia es important un tronc comú d'objectius i també de forma de treballar.
- Cal destacar que el crèdit de tutoria presenta un conjunt de continguts que poden ser considerats **eixos transversals del currículum**, es a dir que tenen a veure amb totes les matèries i assignatures. Es per això que cal considerar sense cap dubte que estem davant d'una matèria bàsicament **instrumental** i en referència als aspectes més personalitzats dels alumnes.

4.4 Coordinació de tutors i amb altres professionals

Com hem vist anteriorment considerem molt important considerar un àmbit de l'actuació dels tutors, la coordinació entre els tutors, entre els tutors en el marc de l'equip docent i entre els tutors i d'altres professionals com l'Eap o professionals de serveis sectoritzats externs al centre.

Les possibilitats de coordinació són diverses tan qualitativament com quantitativament. Fidels el pensament del grup creïem que en el PAT de cada centre s'ha de determinar l'opció que en aquest aspecte determini cada centre. El que és important es que es concreti però ens sembla també fer referència a algunes qüestions generals a tenir en compte

4.4.1 Mínims elements a coordinar entre els tutors

Pensem que es important que en la coordinació dels tutors trobem els següents aspectes:

- a. Cal precisar i determinar els **objectius** que espera el centre **de l'actuació dels tutors**. Cal fugir de solucions personals en funció de l'opinió de cada professor. Cal una acció tutorial definida i institucionalitzada en el PAT de cada centre
- b. Es interessant **coordinar les accions dels tutors i dels professors** que es realitzen en el sentit d'una programació i una organització determinada, i també de resposta als comportaments i les contingències que apareguin .
- c. La manera de treballar és molt important. Per tan un dels continguts de la coordinació pensem que és bàsic **de donar orientació i metodologia a les actuacions** de les persones implicades en la tutoria
- d. Cal coordinar **els recursos disponibles** en el que es refereix a instruments d'acció tutorial , formació permanent,.....En aquest context ens sembla interessant la concreció de Centre de recursos per l'orientació tutorial.

4.4.2 L'equip de docent i la relació amb la tutoria

Volem remarcar la importància del concepte **d'equip docent**. Un centre no és una simple addició de professors i grups d'alumnes. Els professors han d'actuar de forma sinèrgica. Entenem en el context de l'equip docent, que el tutor una funció específica respecte a aquells aspectes més personalitzats dels alumnes: el comportament, la motivació, el rendiment global etc. ...però que això no implica que sigui la orientació una funció exclusiva que el nostre parer ha de fer tot l'equip docent.

Es per això que caldrà definir espais de temps per tal de fer aquesta coordinació per tal d'assegurar que el professorat tingui una actuació ocasionada davant de l'alumnat sense que això implica que es manifesti la personalitat de cadascú en la relació amb els alumnes. La cohesió no implica la uniformitat.

4.4.3 El paper de Psicopedagog i el professional de l'EAP

Finalment remarcuem la necessitat d'aprofitar aquells recursos personals que disposa el centre i que són especialitzats en pedagogia i psicologia, els dos camps de coneixement que aporten continguts a l'acció tutorial. Ens referim a l'especialista en psicologia i pedagogia i als professionals de l'EAP.

Ens sembla especialment necessari que es reconegui que la pedagogia pot aportar als professors que fan la seva tasca de tutor un seguit de materials que els pot facilitar la seva tasca.

Es per això que creiem que s'asseguri respecte a aquests professionals almenys la seva els següents punts:

- Participació activa en els equips docents
- Participació en la coordinació tutorial
- Coordinació i actuació en l'acció tutorial individual respecte als alumnes que ho necessitin
- Facilitar la coordinació amb serveis sectoritzats externs
- Col·laboració en la facilitació de instruments per l'acció tutorial.
- Participació en el Departament d'orientació si s'escau.

Annex 1

En aquest apartat comentarem breument una mostra concreta de coordinació entre la psicopedagoga de l'IES i la de l'EAP.

S'anomena Tutoria d'Orientació a la tasca que portem a terme les dues psicopedagogues (IES/EAP) el PT i una altra professora de suport.

Tenim un espai amb documentació tant elaborada per nosaltres (registres, fitxes, material específic) com d'articles, centres de tractament., informació variada... Cada curs anem omplint un arxiu amb les intervencions, registres, informes.. dels casos en els que intervenim.

Aquí fem les reunions setmanals (es comenten les diferents intervencions, es valora quin tipus de recurs és l'adequat si s'ha de fer una derivació, s'elaboren documents, s'informa de cursos...) i les de la Comissió d'Atenció a la diversitat on s'incorpora la coordinadora pedagògica mensualment. Puntualment, el treballador social, de Serveis Socials,...

La psicopedagoga de l'EAP és la referent pel primer cicle de la ESO, la de l'IES és la del segon cicle en tot el que fa referència a la funció orientadora i no docent.

Concretant, l'EAP s'encarrega del traspàs de primària a Secundària, (coincideix que porto centres de Primària vinculats a l'IES), del procés d'acollida, reunions de tutors. Aquestes, al principi eren per parlar dels alumnes amb necessitats, ara hem començat a treballar les repercussions educatives de les diferents necessitats. (més enllà de l'ACI..)

També arriben demandes de tutors (de 1er i 2on) de diferents tipus (han d'omplir un full amb dades significatives) amb el procés que això representa en relació a la família, alumne, professorat., serveis...

Un altre apartat són els casos pels quals s'ha de fer una orientació específica (ESO adaptada..) fins ara la valoració d'aquesta situació s'ha fet en acabar el primer cicle.

La psicopedagoga del centre recull els casos que cal fer seguiment que venen del primer cicle, és la referent del segon i per tant rep les demandes d'intervenció, previ full de demanda que és el mateix i s'encarrega de col·laborar en el procés d'orientació professional (diferents sortides, informacions varies, col·laboració en les tutories...

4.5 Implementació de programes

- **Organització horària dels tutors**
- **Documentació pedagògica i administrativa de l'exercici de la tutoria**
- **Control i actuació contra de l'absentisme**
- **Elaboració, execució, seguiment i avaluació del pla d'acció tutorial**
- **Eixos transversals i el paper de la tutoria**
- **El Pla d'acollida dels centres**

5 PROPOSTES

5.1 Programa de

- **Organització horària dels tutors**
- **Documentació pedagògica i administrativa de l'exercici de la tutoria**
- **Control i actuació contra de l'absentisme**
- **Elaboració, execució, seguiment i avaluació del pla d'acció tutorial**
- **Eixos transversals i el paper de la tutoria**
- **El Pla d'acollida dels centres**
- **Creació d'un departament d'Orientació**
- **¹ Programa de tutoria entre iguals**
 - ¹ La participació i presència de representants de l'alumnat en les sessions d'avaluació
 - ¹ Fomentar i agilitar mecanismes de comunicació entre tutors i professors equips docents

- ¹ Definir protocols de informació i de treball en xarxa entre sanitats, benestar social i ensenyament a nivell de red local o de barri
- ¹ Fomentar un traspàs d'informació eficient i útil entre els centres de primària i secundària.

¹ Programa de tutoria entre iguals

² La participació i presència de representants de l'alumnat en les sessions d'avaluació

³ Fomentar i agilitar mecanismes de comunicació entre tutors i professors equips docents

¹ Definir protocols de informació i de treball en xarxa entre sanitats, benestar social i ensenyament a nivell de red local o de barri

² Fomentar un traspàs d'informació eficient i útil entre els centres de primària i secundària.